

Adam Holms historiesyn

af Hans Hauge

Adam Holm skrev i Berlingske 27.2, at Vladimir Putin er "verdens værste historiker" – sådan lidt ligesom "verdens værste værter" selvom Vladimir Putin ikke er historiker. Det skyldes, at han henviser til historien på en illegitim regering. Det skriver Holm foranlediget af den tale, som Vladimir Putin holdt til senatorer og Dumaens delegerede i Gostony Dvor – som vi næsten kunne kalde "den gamle købmandsgård" – den 21.2. i Moskva.

Holm forholder sig ikke til andet end denne tale, som han heller ikke analyserer. Han er således ikke klar over enhver politisk tales sproglige status. En sådan tale er retorisk. Og den er et eksempel på performativt sprog, dvs. sproget gør noget, men beskriver ikke noget. Derfor fejllæser han talen, hvilket ikke har noget gøre med, at det var Putin, som holdt den. Det samme ville gælde en tale af Mette Frederiksen eller Joe Biden. Endelig skal man være opmærksom på, at talen er skrevet af en eller flere taleskrivere. Holm gør yderligere det, at han personaliserer historien. Han synes at gå ud fra, at det er personer, som ændrer historiens gang. Man talte engang om Hitlers ene testikel. Det var en teori om, at det var grunden til Anden Verdenskrig. Samme metode bruger de fleste i dag – i ekstrem grad Samuel Rachlin. Fortidens marxister eller materialister skrev ikke Hitler-biografier, fordi de havde en anden forklaring på nationalsocialismens opkomst.

Holm påstår, at Putin har fordrejet fakta, manipuleret med begivenheder, og han har et "manikæisk" verdensbillede, selvom det er vanskeligt at forstå, hvorfor det netop skulle være manikæisk. Det skal vistnok betyde, at i Putins "verdensbillede" står russisk civilisation som modsætning til dekadent vestlig kultur. Den modsætning mellem civilisation og kultur findes åbenbart ikke.

Efter endt læsning af Holms indlæg, sidder man tilbage med det indtryk, at Holm faktisk slet ikke skriver noget om, hvordan historien er blevet fordrejet, kun at den er. Om det er russisk historie eller verdenshistorien forbliver uklart. Vladimir Putin nævnte i talen premierminister Pjotr Stolypin – han bragte stabilitet til Rusland efter 1905 – og det kunne jo have været en indgang til historiefordrejningen. Stolypin er den tredje mest populære historiske person i Rusland indtil for nylig. Mon den henvisning kunne belyse historiesynet? Holm har ikke nævnt noget om det.

Jeg vil imidlertid forsøge, så godt det er muligt, at se bort fra, hvad Holm skriver om Putin, for det, han skriver om ham, kunne stort set være skrevet af en Chatbot. Jeg har spurgt den om Putins historiesyn og får et venligt svar, der svarer til Holms spydige. Med andre ord: dette her handler ikke om Putin. Alligevel vil de fleste sikkert mene, at det gør det, men det må de leve med. Hvis man afviger blot en lille smule fra konsensus, er man nationalkonservativ.

Holm indleder med et udsagn, der lyder "Fortiden, det billige skidt, kan man altid skrive om for at tilpasse magtens lod". Udsagnet er ikke Holms. Det er anonymt. Det er gængs at skelne mellem fortid og historie; det gør Holm så ikke her. At han tilføjer Otto Gelsteds ironiske 'det billige skidt' er plat. Hvis vi med den bedste vilje forsøger at tage udsagnet alvorligt, er meningen den, at ingen må, kan eller bør skrive fortiden om for at tilpasse magtens "lod" (underligt udtryk)? Det har historikere da altid gjort. Historien (historieskrivningen) laver hele tiden om på historien. Historievidenskaben tilpasser sig magten og kulturen.

Nationalhistorikerne skrev historien om i de fleste lande. De gjorde den national. Tænk på A.D. Jørgensen. Grundtvig skrev historien om. Marx skrev historien om. Strukturalisterne skrev historien om og fjernede mennesket fra den. Selv Hitler. Emanuel Macron er ved at skrive fransk kolonihistorie om. I Tyskland omskrives historien om Kejserriget– altså tiden efter 1871. Dengang blev Tyskland demokratiseret, globaliseret og moderniseret, siger de nu. Konklusion: historikerne laver fortiden om hele tiden, og man kan så være uenig i, hvad den bliver lavet om til.

Holm påstår, som jeg indledte med, at Putin "fordrejer fakta, manipulerer med konkrete begivenhed og udfolder et manikæisk, dvs. sort-hvidt, verdensbillede". Vi ser igen bort fra Putin. En politiker må i sin brug af historien ikke fordreje fakta. Det må være Holms credo. Vi husker alle, da Anders Fogh Rasmussen blev taget i skole af Besættelsestidshistorikerne, fordi han 'manipulerede med en konkret begivenhed' nemlig samarbejdspolitikken.

Hvilke fakta har Putin fordrejet? Holm må mene udsagnet om nynazister i Kiev. Det er kompliceret og banalt, for der er en tendens til at se nynazisme og fascisme overalt. Det er åbenlys krigspropaganda, ligesom når vi siger, at Putin er fascist. Holm mener åbenbart ikke, at der er nynazisme i Ukraine eller måske kun en lille smule? Han kender jo Stepan

Bandera. Er der ifølge Holm mon heller ikke nynazisme i Tyskland? Det er der ifølge Ulla Therkelsen, for AfD er neonazistisk, udtalte hun på TV2. Fordrejer hun fakta?

Holm slutter med, at når en "propagandist tager historien til indtægt for sine politiske ambitioner, gælder det om at være på vagt." Hvis en politiker ikke er propagandist, må han eller hun godt "tage historien til indtægt"? Må Mette Frederiksen? Må Morten Messerschmidt? Eller skal vi altid være på vagt, når politikere i det hele taget henviser til historien? Som eksemplet med Anders Fogh Rasmussen. Står faghistorikerne på vagt inde på universiteterne?

Holm afslutter med et citat, som har Gajol-status, fra George Orwells 1984. Der var en tankevækkende meningsudveksling om denne roman for et par år siden. I Vesten bruger man Orwells roman som et billede på en totalitær stat, men så trådte den nu sanktionerede Maria Zakharova (direktør for det russiske udenrigsministeriums informationskontor) frem og sagde, at romanen handlede om liberalismens endeligt i England i 1948. Romanen var liberalismekritisk. Helt forkert er det ikke. Romanen handler ganske rigtigt om fordrejning af fortiden. Orwell var logisk empirist og havde som sådan et bestemt syn på historien. Idealister lavede om på historien. Engelske socialister gjorde. Orwells eksempel er $2+2=5$, og det passer ikke. Det er manipulation. Stalins for øvrigt.

Er Adam Holm logisk positivist, som mener, at en historiker faktisk kan gengive fortiden uden fordrejning og manipulation? Kunne Adam Holm mon skrive om en toppolitiker, som er verdens bedste historiker? En politiker, der gengiver fortiden, som den var, og som er uden et "manikæisk" verdensbillede. Gad vide hvem han kunne være? Thomas Jefferson? Winston Churchill? Boris Johnson? Nej, for sådan en politiker findes ikke.

Positivismen er vendt tilbage, det kan man konstatere. Ikke desto mindre bør man vende sig mod talehandlingsfilosofien, hvis man vil forstå det politiske sprog. Putins tale er performativ. At sige det er at gøre det. Sådan gør man ting med ord.

Hans Hauge er dr. phil og lektor emeritus